

יא' בניסן תשס"ו
09 באפריל 2006
X7020

דעה אישית

העלאת שכר מינימום - קולות הקרב נדמו

בנימין פפרמן¹

על הצורך בהעלאת שכר מינימום אין חולקים עוד. האירועים הפוליטיים האחרונים אינם מותירים ספק שהעלאה כזו אכן תתרחש. השאלה אינה עוד האם לעלות את שכר המינימום, אלא בכמה ואיך לפרוס את התוספת על פני זמן.

שתי השאלות האחרונות הן מכריעות לגבי הצלחת המהלך תוך צמצום הפגיעה בשוק העבודה, על כן רצוי שלא להתייחס אליהן כאל קרבות מאסף.

חשוב שהמדיניות הכלכלית תאמר בקול ברור עד להיכן יגיע שכר המינימום בישראל בשנים הבאות. עיקר חשיבותה של הצהרה כזו היא לטווח הארוך, בעוד שלטווח המידי חשוב יותר להגיע לשלוש הסכמות: ראשית, על מספר הפעמים שבהן יועלה שכר המינימום עד שיגיע לרמה המוסכמת. שנית, על מרווחי הזמן בין העלאה אחת לרעותה. ולבסוף, הסכמה בדבר קיום מעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק העבודה בכלל ובענפי משנה שהתעסוקה בהם צפויה להינזק (עקב ההעלאה) בפרט. חשוב להגדיר את מנגנון המעקב והבקרה כשהשותפים לו צריכים להיות נציגי הממשלה, הארגונים הכלכליים וההסתדרות.

אף כי אכיפת שכר מינימום חשובה מאוד, אסור שעמידה ביעדי האכיפה תהווה תנאי מוקדם ליישום השלב הראשון בהעלאת שכר המינימום. יישום הגישה של "אכיפה תחילה" תחשב כמשיכת זמן והיא מיותרת, בעקב מפני שלתוצאות משמעותיות בהפחתת שיעור מפירי חוק ניתן לצפות רק אחרי מספר שנים של מאמץ מרוכז, ובתנאי שיגבר שיעור המתלוננים בקרב השכירים העובדים, וכן יגדל הרצון לשתף פעולה עם גורמי אכיפת החוק, שכיום הוא נמוך ביותר. הניסיון של העשור האחרון הוכיח שמידת שיתוף הפעולה בשניים ממוקדי ההפרה הגדולים במשק הישראלי: בין אוכלוסיית העובדים הערבים והעובדים היהודים בענפי שרותי הארחה ותיירות, לבין גורמי אכיפת החוק בחשיפת מעסיקים מפירי חוק הוא מזערי. הכרחי להגדיל את מספר המפקחים על חוק שכר המינימום ועל חוקי עבודה בכלל, אולם במקביל יש למצוא דרך להרחבה משמעותית של שיתוף הפעולה בין האוכלוסיות המצויות במוקדי ההפרה לבין גורמי האכיפה, שאם לא כן אין לצפות לתוצאות מרשימות בהפחתת מספר המעסיקים מפירי החוק, וכל שכן, לא בטווח הקצר.

הצעה אחרת הראויה לבחינה מעמיקה, נוגעת לתביעה להרחיב את הגדרת שכר מינימום ולהכליל בו רכיבים נוספים כמו שעות נוספות, פרמיות וכד' שהוצאו בשעתו מהגדרת מהחוק (1987). אחרי הכול, החוק

¹ בנימין פפרמן: סמנכ"ל מינהל תכנון מחקר וכלכלה, משרד התמ"ת. העמדות המובעות במאמר הן דעותיו בלבד
beni.fefferman@moital.gov.il

חוקק לפני קרוב ל-30 שנים והגיעה העת לבחון את מרכיביו ולערוך את ההתאמות הנדרשות נוכח השינויים הגדולים שחלו במבנה התעסוקה והשכר בעשורים האחרונים. עם זאת, יש לתת את הדעת לכך שהעלאת שכר מינימום מחד, ושינוי הגדרת שכר מינימום מאידך, שיצמצם באופן ניכר את מספר השכירים שיהנו מאותה העלאה, עלול לתת תחושה לציבור שמדובר בעוד תרגיל ביחסי ציבור שלא יוסיף אמינות למדיניות הכלכלית חברתית. אימוץ המלצות קודמות של וועדת גל-ים (אוצר 2000) המרחיבות מאד את מרכיבי שכר המינימום ובמקביל מוציאות קבוצה גדולה של עובדים שצפויים היו להנות מאותה העלאה נראה על פניו

בלתי מאוזן ומרחיק לכת, בהקשר זה נודעת חשיבות עיקרית לתהליך פריסת השינויים הקשורים בשינויי הגדרה במקביל לתהליך הפריסה של העלאת שכר המינימום.

למרות שאין אנו יודעים להציג כיום את ההשלכות שתהיינה להעלאת שכר מינימום על אובדן מקומות עבודה, אין להקל ראש בסיכון זה, במיוחד בעסקים הנמצאים כיום על גבול הרווחיות שאינם יכולים לגלגל את תוספת העלות לעליית מחירי מוצריהם. ראוי לשים לב בעיקר לפגיעה הצפויה בעובדים ובאוכלוסיות שהשכלתן נמוכה ובאלו המתגוררות ביישובי פיתוח שלגביהם ניסיון העבר לימד אותנו שהחזרתם למעגל העבודה, לאחר שפוטרו ממנה אינה קלה, ולעיתים אף אינה אפשרית. לכן, כשם שהכרחי לפרוס את העלאת שכר המינימום ואת שינויי ההגדרה של מרכיבי השכר על פני מספר שנים, מוצע לנקוט מדיניות לא אחידה בענפי הכלכלה השונים. ענפים שיוגדרו במשותף על ידי נציגי הארגונים הכלכליים וההסתדרות שהעלאת שכר מינימום בהם מסכנת את התעסוקה, ההעלאה בהם תיפרס על פני תקופה של חמש שנים, בעוד שבענפי המשק האחרים ניתן לפרוס את העלאת שכר המינימום על פני תקופה קצרה יותר- של שלוש שנים.